

บทที่ ๔

แนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จ การพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

ในการนำเสนอแนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี การวิจัยในระยะที่ ๒ นี้ ขอเสนอเป็น ๖ ตอน ดังนี้

๑. คำถามการวิจัย
๒. วัตถุประสงค์การวิจัย
๓. วิธีดำเนินการวิจัย
๔. แนวทางและวิธีการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา
๕. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา
๖. ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

คำถามการวิจัย

ในการวิจัยในระยะที่ ๒ นี้ มุ่งแสวงหาคำตอบสำหรับคำถามที่สำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. แนวทางและวิธีการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี มีอะไรบ้าง
๒. ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยในระยะที่ ๒ นี้ มีวัตถุประสงค์การวิจัย ๒ ประการ คือ

๑. เพื่อแสวงหาแนวทาง และวิธีการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี
๒. เพื่อกำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยระยะที่ ๒ นี้ นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ในการสร้างโอกาสให้ผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้พัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร โดยมีการร่วมกันพิจารณาเพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการที่มีประสิทธิภาพและมีความเป็นไปได้สูงในการพัฒนา พร้อมทั้งร่วมกันกำหนดดัชนีวัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการวิจัยระยะที่ ๑ โดยตั้งอยู่บนฐานความคิดที่เชื่อมั่นว่าผู้มีส่วนอย่างสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา มีศักยภาพพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนได้ด้วยตนเอง ดังนั้น ในการวิจัยระยะที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. กรอบการวิจัย

ในการวิจัยระยะที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบการวิจัยที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ ๑ มาเป็นกรอบการวิจัยด้วย ดังนี้

- ๑.๑ การจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน
- ๑.๒ การใช้สื่อในการเรียนการสอน
- ๑.๓ การใช้วิธีสอนแบบมีส่วนร่วม

๒. ประชากร

ในการวิจัยระยะที่ ๒ นี้ ประชากรในการวิจัย ประกอบด้วย

๒.๑ ผู้มีส่วนอย่างสำคัญในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร โดยตรง ได้แก่ พระภิกษุสามเณร จำนวน ๑๗ รูป ประกอบด้วย

- ๒.๑.๑ พระภิกษุ จำนวน ๑๓ รูป
- ๒.๑.๒ สามเณร จำนวน ๔ รูป

๒.๒ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรที่เป็นบรรพชิตและฆราวาส จำนวน ๔๒ รูป/คน ประกอบด้วย

- ๒.๒.๑ ฝ่ายบรรพชิต ได้แก่
 - ๑) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน ๓ รูป
 - ๒) พระภิกษุ จำนวน ๕ รูป
- ๒.๒.๒ ฝ่ายฆราวาส ได้แก่
 - ๑) ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน ๑ คน
 - ๒) ครู จำนวน ๓ คน
 - ๓) นักเรียน จำนวน ๒๖ คน

- ๒.๒.๓ ผู้เชี่ยวชาญ ๔ รูป/คน

๓. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การแสวงหาแนวทางและวิธีการการพัฒนา และกำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี การวิจัยในระยะที่ ๒ นี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการพูดคุย สอบถามความคิดเห็น และจัดประชุมกลุ่มเฉพาะ (focus group discussion) เพื่อสร้างโอกาส และกระตุ้นให้กับผู้มีส่วนอย่างสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันแสวงหาแนวทางและวิธีการการพัฒนาและกำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องจากการวิจัยระยะที่ ๑ โดยอาศัยองค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาบริบทชุมชน สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา ที่ผู้มีส่วนอย่างสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์ไว้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อค้นพบตนเองและนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรต่อไป

การดำเนินการวิจัยในระยะนี้ เป็นการศึกษาแบบมีส่วนร่วมโดยการพูดคุย สอบถามและจัดประชุมกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับการระดมความคิดเห็นและการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารหรือข้อมูลความรู้ความจริง อย่างมีเหตุผลในการตัดสินใจ ใช้ความรู้ที่ได้ศึกษาร่วมกันมา วางแผนการดำเนินงานร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์รวมทั้งแสวงหาแนวทางและวิธีการการพัฒนา และกำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ จัดประชุมกลุ่มเฉพาะ (focus group discussion) มีรายละเอียดการดำเนินการในแต่ละระยะ มีดังนี้

๓.๑.๑ การจัดเวทีเด็กอินเทอร์เน็ตระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับพระอาจารย์สอนธรรมะในฝัน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยได้จัดขึ้นในวันที่ ๒๙ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒ เวลา ๑๒.๓๐-๑๔.๐๐ น. ณ โรงเรียนพุลเจริญวิทยา ตำบลหนองแก อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี (รายชื่อดังปรากฏในภาคผนวก ข)

๓.๑.๒ การจัดเวทีพระยุคใหม่กับกลุ่มผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา เพื่อสร้างโอกาสกระตุ้นให้ทุกฝ่ายได้ร่วมกันแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร ได้จัดขึ้นในวันที่ ๙ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ เวลา ๑๘.๔๕- ๒๑.๑๐ น. ณ หอประชุมแห่งวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี (รายชื่อดังปรากฏในภาคผนวก ข)

จากการจัดเวทีประชุมกลุ่มเฉพาะทั้งผู้ที่มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้ง ๓ ระยะดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาและดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป รายละเอียดการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนจะปรากฏชัดข้างหน้า

๓.๒ การรวบรวมข้อมูล

ในการรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้นิมนต์ผู้เชี่ยวชาญในการจัดเวทีกลุ่มมาทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการประชุมแทน โดยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น ๒ ระยะด้วยกัน คือ

๓.๒.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มเฉพาะกับผู้ที่มีส่วนสำคัญ โดยให้การเก็บข้อมูลจากผู้ช่วยของพระวิทยากรกระบวนการผู้ทำหน้าที่ดำเนินการประชุม ๒ รูป คือ รูปที่ ๑ ผู้ทำหน้าที่ดำเนินการทำหน้าที่บันทึกข้อมูลความคิดเห็นประเด็นสำคัญในกระดาษ (mind map) รูปที่ ๒ จดลงในแบบบันทึกการสังเกตกิจกรรมการประชุมของพระภิกษุสามเณร เกี่ยวกับบรรยากาศ อารมณ์ ความรู้สึก และสภาพแวดล้อมการประชุม

๓.๒.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มเฉพาะกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยให้การเก็บข้อมูลจากผู้ช่วยของพระวิทยากรกระบวนการในการดำเนินการจัดกิจกรรม ๒ รูป คือ รูปที่ ๑ ผู้ทำหน้าที่บันทึกข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นสำคัญต่าง ๆ รูปที่ ๒ ผู้ทำหน้าที่สังเกตพฤติกรรมความร่วมมือกิจกรรมระดมความคิดของเด็กนักเรียนเกี่ยวกับบรรยากาศ อารมณ์ ความรู้สึก และสภาพแวดล้อมการระดมความคิดเห็น

การรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มในแต่ละครั้งนั้น เมื่อสิ้นสุดประเด็นสนทนา วิทยากรกระบวนการได้ช่วยสรุปบทวนเพื่อให้ที่ประชุมยืนยันความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง แล้วกล่าวขอบคุณและนัดหมายเครือข่ายในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

๔. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในระยะที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยรวมทั้งผู้ช่วยนักวิจัยนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แบบสร้างข้อสรุปการจำแนกชนิดข้อมูลแบบไม่ใช้ทฤษฎี คือการจำแนกข้อมูลที่วิเคราะห์ตามความเหมาะสมของข้อมูล โดยยึดกรอบการวิจัยเป็นหลัก รวมทั้งสังเคราะห์สรุปเป็นแนวทางและวิธีการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนของพระภิกษุสามเณร เพื่อให้ได้แนวทางพัฒนาที่จะนำไปสู่การวิจัยระยะที่ ๒ ต่อไป ดังนี้

๔.๑ นำเสนอข้อมูลผลการศึกษาแนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา จากการประชุมกลุ่มมาร่วมกันวิเคราะห์และตรวจสอบ

๔.๒ ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหา และสังเคราะห์สรุปเป็น บทเรียน แนวทางและวิธีการพัฒนาและดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอน วิชาพระพุทธศาสนา

แนวทางและวิธีการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา

การจัดประชุมกลุ่มเฉพาะ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนได้เปิด โอกาสให้ผู้มีส่วนอย่างสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชา พระพุทธศาสนา ได้ร่วมกันพิจารณาประเด็นสำคัญและระดมความคิดเห็นนำไปสู่การแสวงหา แนวทางและวิธีการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา ดังนี้

ในการแสวงหาแนวทางและวิธีการแก้ไขปัญหาและความต้องการพัฒนาการใช้ พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร ใช้กรอบแนวทางการวิจัยมาเป็น กระบวนการเรียนรู้ในการใช้พุทธวิธีสอน ประกอบด้วย ๑) การจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน ๒) การใช้สื่อในการเรียนการสอน ๓) วิธีการสอนแบบมีส่วนร่วม มีรายละเอียด ดังนี้

๑. การจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน

โดยส่วนมากแล้วพระภิกษุสามเณรยังขาดประสบการณ์ในการจัดกิจกรรม ประกอบเรียนการสอน ส่วนกิจกรรมที่บางรูปเคยจัดขึ้นก็เป็นกิจกรรมที่แยกส่วนออกจากเนื้อหา ที่สอน ขาดการเชื่อมโยงเข้าเนื้อหาบทเรียน เนื้อหาวิชาที่เรียนกับการกิจกรรมที่เกิดขึ้นขาด ความสอดคล้องกัน อีกอย่างหนึ่ง ยังขาดการสร้างบรรยากาศที่น่าสนใจประกอบการเรียนการ สอน เป็นเหตุให้ผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อีกทั้งทัศนคติของ ผู้เรียนก็ไม่ได้ให้ความสนใจต่อการเรียนรู้วิชาดังกล่าวอยู่แล้ว ยิ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นยังขาดความ น่าสนใจก็ยิ่งเพิ่มความเบื่อหน่ายแก่ผู้เรียนมากขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้น พระภิกษุสามเณรโดยส่วน ใหญ่จึงเห็นความสำคัญร่วมกันในการแสวงหากิจกรรมเพื่อนำมาจัดประกอบการเรียนการสอน เพื่อสร้างบรรยากาศให้เกิดความน่าสนใจ ให้ผู้เรียนเกิดความสนุกในการเรียนรู้ และที่สำคัญ พระภิกษุสามเณรยังได้ตระหนักถึงกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้จริงด้วย ดังคำกล่าวของผู้ร่วมประชุมที่ว่า

“...มีกิจกรรมอะไรดี ๆ อย่าลืมเอามาแนะนำบอกกันด้วยนะ”

“...กิจกรรมมันจำเป็นอย่างยิ่งแล้ว แต่ไม่รู้ว่าจะจัดยังไงดี”

“...สอนแบบเดิม ๆ ไม่มีกิจกรรมอะไร คนสอนก็เบื่อเหมือนกัน มันน่าจะมียะไรมา เสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ใหม่ๆบ้าง”

“...ต้องเน้นกิจกรรมครับ เด็กจะชอบ เราก็ชอบ แต่เราไม่มีกิจกรรมอะไรให้เขาทำ”

“...กิจกรรมสำคัญที่สุด เด็กจะได้จับโน้น จับนี้ ทำให้เด็กไม่เบื่อ มันสนุก”

ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดเห็นของเด็กนักเรียนส่วนใหญ่ที่ชอบเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน เช่น กิจกรรมทำความดี เป็นต้น และต้องการให้พระภิกษุสามเณรมีจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้น ซึ่งจากเด็กนักเรียน ๒๖ คน ให้ความคิดเห็นว่า ชอบกิจกรรม มีจำนวน ๑๘ คน คิดเป็น ๖๙.๒ เปอร์เซ็นต์ และรู้สึกเฉยๆกับการจัดกิจกรรม ๘ คน คิดเป็น ๓๐.๘ เปอร์เซ็นต์ ส่วนเด็กที่ไม่ชอบการจัดกิจกรรมไม่มี แสดงให้เห็นว่าเด็กส่วนใหญ่ต้องการให้มีการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยจะเห็นได้จากภาพการลงคะแนนเสียงความคิดเห็นร่วมกันของเด็กผู้เรียน ดังปรากฏชัดในภาพ ๘

ภาพ ๘ บรรยากาศแสดงความคิดเห็นเด็กเกี่ยวกับพระอาจารย์จัดกิจกรรมสอนธรรมะ

๒. การใช้สื่อในการเรียนการสอน

พระภิกษุสามเณรมีการใช้สื่อในการเรียนการสอนที่น้อยเกินไป สื่อที่ใช้ไม่ทันสมัย ขาดความน่าสนใจ ไม่มีความเข้าใจในการใช้สื่อธรรมชาติ เพราะเข้าใจว่า สื่อที่ใช้สอนจะต้องใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างเดียว จึงจะทันสมัย เป็นเหตุให้การใช้สื่อสอนนั้นยังขาดความหลากหลายในการนำมาประยุกต์ใช้สอน แต่มีบางรูปที่ใช้สื่อเทคโนโลยีประเภทสื่อสำเร็จรูปที่ผลิตขึ้นเพื่อช่วยในการเรียนการสอนเกี่ยวกับเนื้อหาโดยตรง จึงช่วยสร้างเจตคติที่ดีแก่ผู้เรียนได้ในระดับหนึ่ง แต่โดยภาพรวมแล้วพระภิกษุสามเณรยังมีการใช้สื่อที่น้อยเกินไป อีกทั้งสื่อที่ใช้ไม่ทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน ด้วยความจำเป็นดังกล่าวนี้ พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่จึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญดังกล่าวว่า การใช้สื่อนั้นมีสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา เพราะสื่อจะช่วยสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียนได้ง่ายขึ้น ได้เห็นภาพชัดเจนโดยไม่ต้องใช้คำอธิบายมากนัก เพราะภาพที่เห็นสามารถใช้แทนคำพูดได้ชัดเจน ที่สำคัญยิ่งกว่านั้น

สื่อยังช่วยดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างดี และช่วยสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้ อันจะก่อให้เกิดการนำไปสู่ปฏิบัติตามมา ดังคำกล่าวของผู้ร่วมประชุมที่ว่า

“...สื่อมันสำคัญมากครับ ถ้ามีสื่อมันก็แก้ปัญหาการสอนได้ทุกอย่าง”

“...ต้องใช้สื่อที่น่าสนใจ”

“...ถ้ามีสื่อนะ เด็กสนุก คนสอนก็สนุก”

“...สื่อมีความจำเป็นต่อการสอนมาก”

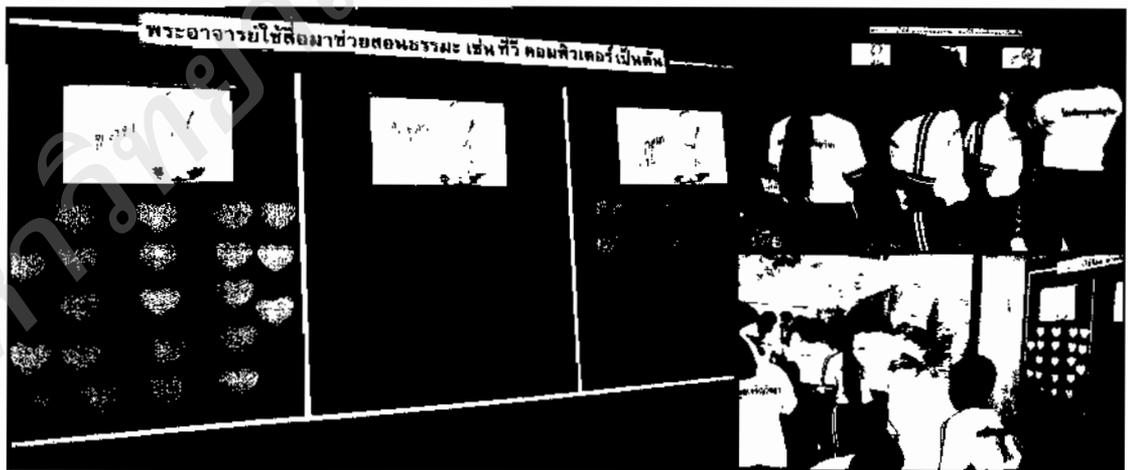
“...เด็กชอบคู่มือ ที่มีภาพ สี แสง เสียง ใช้เป็นเทคนิคการสอนได้เลย”

“...ถ้าเรามีสื่อ ก็จะสามารถแก้ปัญหาได้ เด็กก็สนุกสนานเฮฮาแน่นอน”

“...ทุกวันนี้ จะสอนมือเปล่าเหมือนเดิมไม่ได้แล้ว จะต้องรู้จักใช้สื่อมาสอนได้แล้ว”

“...พระจะต้องใช้สื่อเป็นแล้ว ถ้าใช้ไม่เป็นก็อายเด็ก เดียวเด็กว่าไม่ทันสมัย”

ความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องตรงกับความคิดเห็นของเด็กนักเรียนที่ชอบในการคู่มือโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น และมีความต้องการที่จะเรียนรู้จากสื่อมากกว่าการเรียนตามหนังสือ เพราะได้เห็นภาพชัดเจน เข้าใจง่าย ได้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยจากการสอบถามความคิดเห็นของเด็กนักเรียนทั้งหมด ๒๖ คน พบว่า นักเรียนชอบการใช้สื่อสอนจำนวน ๒๒ คน คิดเป็น ๘๔.๖ เปอร์เซ็นต์ และรู้สึกเฉยๆกับการใช้สื่อสอน จำนวน ๔ คน คิดเป็น ๑๕.๔ เปอร์เซ็นต์ ส่วนนักเรียนที่ไม่ชอบการใช้สื่อเลยไม่มี ดังนั้น จะเห็นได้ว่า เด็กนักเรียนส่วนใหญ่เห็นชอบอย่างยิ่งกับการใช้สื่อสอนธรรมชาติของพระเถระโดยสังเกตเห็นได้จากภาพการลงคะแนนเสียงแสดงความคิดเห็นของเด็กนักเรียนที่ปรากฏชัดเจนข้างล่าง

ภาพ ๙ บรรยากาศแสดงความคิดเห็นเด็กเกี่ยวกับพระอาจารย์ใช้สื่อมาช่วยสอนธรรมะ

๓. วิธีการสอนแบบมีส่วนร่วม

วิธีการสอนของพระภิกษุสามเณรที่ใช้สอนกัน โดยส่วนมากแล้วผู้สอนจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียน นักเรียนเป็นผู้รับข้อมูลอย่างเดียว หรือที่เรียกว่า การสอนแบบบนลงสู่ล่าง เป็นการสอนแบบคำสั่งให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติตาม จะเน้นการอธิบายบรรยายเนื้อหา

เพราะยึดผู้สอนเป็นสำคัญมากกว่าผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันเท่าที่ควร ผู้เรียนขาดการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ซึ่งพระภิกษุสามเณรต้องการให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกิจกรรมมากขึ้น และต้องการเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ดังคำกล่าวของผู้ร่วมประชุมที่ว่า

“...เด็กอยากมีส่วนร่วมอยู่แล้ว แต่เราไม่รู้จะทำยังไงดี”

“...มันต้องเน้นให้เด็กเป็นศูนย์กลาง”

“...ต้องใช้วิธีให้เขาเรียนรู้ด้วยตนเอง แล้วเขาจะเข้าใจและจำได้ดี”

“...ผมว่านะ น่าจะให้เด็กมาพูดแทนเราบ้าง แทนที่เราจะพูดอยู่คนเดียว”

“...สอนให้เขาทำเอง เขาจะได้เกิดทักษะ เกิดการเรียนรู้เอง”

“...ให้นักเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรม หรือร่วมกันทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม”

“...เน้นกิจกรรมให้เด็กมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติได้”

ความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดเห็นของเด็กนักเรียนที่ชอบต่อการเรียนรู้โดยการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การทำกิจกรรมร่วมกันทอดผ้าป่าความดี เป็นต้น ผู้เรียนจะเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้โดยเกิดจากการลงมือปฏิบัติจริง ได้เห็นจริง ก่อให้เกิดการเรียนรู้และเกิดพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง จากการสอบถามความคิดเห็นของเด็กนักเรียนทั้งหมด ๒๖ คน พบว่า นักเรียนที่ชอบทำกิจกรรมร่วมกัน มีจำนวน ๑๗ คน คิดเป็น ๖๕.๔ เปอร์เซ็นต์ และรู้สึกว่าย่อยง่ายกับการทำกิจกรรมร่วมกัน จำนวน ๙ คน คิดเป็น ๓๔.๖ เปอร์เซ็นต์ ส่วนนักเรียนที่ไม่ชอบการทำกิจกรรมร่วมกันไม่มี ดังในภาพการลงคะแนนเสียงความคิดเห็นร่วมกันของผู้เรียนที่ปรากฏข้างล่าง

ภาพ ๑๐ บรรยากาศแสดงความคิดเห็นเด็กเกี่ยวกับการสอนธรรมะโดยให้ผู้เรียนทำกิจกรรมร่วมกัน

การระดมความคิดเห็นจากการประชุมกลุ่มเฉพาะของกลุ่มผู้มีส่วนสำคัญและจากการจัดกิจกรรมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้ได้แนวทางปฏิบัติและวิธีการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร สามารถสรุปได้ ดังตาราง ๓

ตาราง ๓ รูปแนวทางและวิธีการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุ
สามเณรวัดพระพุทธบาท ตามกระบวนการในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอน

กระบวนการ	ปัญหาและความต้องการการพัฒนา	แนวทางและวิธีการพัฒนา
๑. การจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน		
๑.๑ ความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	๑.๑ ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นแยกส่วนออกจากเนื้อหาสาระ จึงต้องการให้มีการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเข้ากับเนื้อหาสาระได้อย่างกลมกลืน	๑.๑ วิทยากรให้ความรู้ในการดำเนินจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในการเรียนการสอน
๑.๒ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา	๑.๒ ขาดการเชื่อมโยงกิจกรรมที่มีความสอดคล้องเข้ากับเนื้อหาสาระวิชา จึงต้องการให้มีการวางแผนเตรียมความพร้อม การจัดลำดับขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ชัดเจน	๑.๒ วิทยากรให้ความรู้ในการจัดกิจกรรมที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น วันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น
๑.๓ การจัดกิจกรรมในการเสริมสร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียน	๑.๓ กิจกรรมที่จัดขึ้นขาดความน่าสนใจ ไม่น่าตื่นเต้น ไม่ได้ได้รับความสนใจจากนักเรียนมากนัก จึงต้องการให้มีการจัดกิจกรรมที่สามารถสร้างความน่าสนใจแก่ผู้เรียน และผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ	๑.๓ วิทยากรให้ความรู้ในการจัดกิจกรรมโดยใช้สื่อช่วยเสริมแรงดึงดูดความสนใจแก่ผู้เรียน เช่น การเล่นเกมส์ เป็นต้น
๑.๔ สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้ส่งเสริมการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรม	๑.๔ บางพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จึงอยากให้มีการเรียนรู้นอกสถานที่ หรือจัดสถานที่ให้เกิดความเหมาะสม สะดวกง่ายต่อการลุกนั่งกราบไหว้ และพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติได้จริง	๑.๔ เลือกจัดหาสถานที่ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้หรือการเรียนนอกสถานที่ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม เป็นต้น

ตาราง ๓ (ต่อ)

กระบวนการ	ปัญหาและความต้องการการพัฒนา	แนวทางและวิธีการพัฒนา
๑.๕ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการเข้าชีวิตประจำวันได้	๑.๕ เน้นการเรียนรู้ตามหนังสือเป็นหลัก จึงอยากให้มีการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติใช้ใน ชีวิตประจำวันได้จริงโดยมีการแทรก กิจกรรมประยุกต์เข้ากับเนื้อหาสาระ ที่สอนปัจจุบัน	๑.๕ วิทยากรให้ความรู้ในการจัดกิจกรรมที่สามารถบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กนักเรียนได้
๒. การใช้สื่อในการเรียนการสอน		
๒.๑ การใช้สื่อที่สัมพันธ์เข้ากับเนื้อหาสาระและจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน	๒.๑ มีการใช้สื่อประเภทเทคโนโลยีสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายที่สอนได้ดี แต่ส่วนมากแล้วยังขาดอุปกรณ์เสริมในการใช้สื่อเทคโนโลยี จึงต้องการให้มีการใช้สื่อที่สามารถทดแทนกันได้ เพื่อนำไปใช้ได้ถูกตามลักษณะของสภาพพื้นที่นั้นๆ	๒.๑ วิทยากรให้ความรู้ในการผลิตสื่อการสอนที่หาได้โดยง่ายมีตามธรรมชาติ และสอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนการสอน
๒.๒ การใช้สื่อที่น่าสนใจและทันสมัย เหมาะสมกับวัยผู้เรียน	๒.๒ สื่อที่ใช้สื่อน้อยเกินไปขาดความหลากหลาย ไม่น่าสนใจ ไม่ทันสมัย คอเหตุการ์ณ จึงอยากให้มีการใช้สื่อเพิ่มขึ้นเยอะกว่าเดิม เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่นๆ เป็นต้น เพื่อสร้างสีสันให้เกิดความทันสมัย และน่าสนใจยิ่งขึ้น	๒.๒ การรู้เลือกใช้สื่อที่มีความหลากหลายมากขึ้น และเกิดเหมาะสมถูกต้องตามลักษณะของสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน
๒.๓ การใช้สื่อที่มีอยู่ใกล้ตัวมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน	-	-

ตาราง ๓ (ต่อ)

กระบวนการ	ปัญหาและความต้องการการพัฒนา	แนวทางและวิธีการพัฒนา
๒.๔ นักเรียนมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อประกอบการเรียนการสอน	๒.๔ ขาดการผลิตสื่อร่วมกันต้องการให้มีการผลิตสื่อที่มีอยู่ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่ตนเองและผู้อื่นในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป	๒.๔ ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อวัสดุที่มีอยู่มาประกอบใช้ในการเรียนการสอน
๒.๕ การใช้สื่อให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อหลักธรรมคำสอนสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๒.๕ สื่อบุคคลยังขาดความสํารวมระวัง ต้องการให้พระภิกษุสามเณรที่ไปทำการหน้าที่สอนให้รู้จักวางตัวให้เหมาะสมกับสมณสาธูป มีความสํารวมระวังทางกาย วาจา ในการพูดคุยกับนักเรียนให้มากขึ้น	๒.๕ หัวหน้าช่วยดูแลและบอกกล่าวตักเตือนกันอย่างกัลยาณมิตร
๓. วิธีการสอนแบบมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนปัจจุบัน	๓. ปัจจุบันผู้สอนใช้วิธีสอนถ่ายทอดความรู้แบบบรรยายให้ฟังผู้เรียนเป็นผู้รับข้อมูลอย่างเดียว ทำให้ผู้เรียนขาดการมีส่วนร่วม จึงต้องการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติมากขึ้นโดยใช้วิธีสอนยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้	๓. เน้นกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการเรียนการสอนมากขึ้น

จากแนวทางและวิธีการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น เกิดจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพราะที่ผ่านมามีแต่ละองค์กรยังขาดโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกัน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ตระหนักเห็นถึงความสำคัญดังกล่าว จึงสมควรที่จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกองค์กรได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกัน อันก่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อหาแนวทางพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนของพระภิกษุสามเณรที่สำคัญมี ๒ กิจกรรม ประกอบด้วย

๑. เวทีเด็กอินเทอร์เน็ต จัดขึ้นเพื่อหาแนวทางการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรที่นักเรียนพึงประสงค์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กประชุมกัน ระดมความคิดเห็นร่วมกัน และวาดรูปแสดงความต้องการของเด็กเกี่ยวกับประเด็นหัวข้อเรื่อง “พระอาจารย์สอนธรรมะในฝัน” ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวกำหนดแนวทางในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนของพระภิกษุสามเณรต่อไป การจัดเวทีครั้งนี้จัดขึ้นในวันที่ ๒๔ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ โรงเรียนพุลเจริญวิทยา ตำบลหนองแก อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ผู้เข้าร่วมเวทีจำนวน ๓๑ รูป/คน ได้แก่ พระภิกษุ จำนวน ๓ รูป ครู จำนวน ๓ คน และนักเรียนจำนวน ๒๕ คน โดยมีคณะพระวิทยากรผู้มีประสบการณ์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการจัดเวทีเด็ก ได้ร่วมกันปรึกษาหารือวางแผนแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน เพื่อต้องการให้ผู้เรียนได้ระดมความคิดเห็นร่วมกันอย่างอิสระ คณะผู้วิจัยและคุณครูเป็นผู้ช่วยกำกับดูแลและกระตุ้นผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง

ขั้นตอนกระบวนการในการจัดกิจกรรม

๑. การสร้างบรรยากาศ พระมหาบันเท็ง ปณฺธิโต ผู้ดำเนินการนำพาให้พระสวดมนต์ก่อนเข้าสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้วิธีสนทนากาการเพื่อสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานกระตือรือร้นก่อนเริ่มกิจกรรมเรียนรู้ต่อไป ซึ่งวิทยากรได้แบ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็น ๕ กลุ่มๆละ ๕ คน โดยใช้วิธีการจับกลุ่มนั่งตามแถวที่ตนชอบใจ ให้แต่ละแถวเรียงแถวเป็นตอนสั้น กลุ่มที่มีความพร้อมรวมตัวกันได้แล้วก็ให้สัญญาณด้วยการปรบมือเป็นจังหวะดังๆ ๓ ครั้ง ๕ ครั้ง ๑๐ ครั้ง เมื่อทุกกลุ่มพร้อมก็ให้ยกมือทั้งสองข้างขึ้น แล้วแตะไหล่คนข้างหน้า พร้อมขยับเข่าชิดหลังคนข้างหน้า หลังจากนั้น วิทยากรสมมติให้แต่ละกลุ่มเป็นเรือ ซึ่งเรือในแต่ละกลุ่มมีภารกิจจะต้องบรรทุกพาลูกเรือข้ามฝั่งคลื่นมหาสมุทรไปอีกฝั่งหนึ่ง โดยวิทยากรจะใช้มือทำเป็นสัญญาณคลื่นให้ปฏิบัติตาม พร้อมทำเสียงลมพายุพัดกระหน่ำ สมาชิกลูกเรือทุกลำ จะต้องเกาะติดกันให้แน่น เพื่อรักษาไม่ให้เรือของคนแตก ถ้าเรือลำไหนขาดกระเจิดกระเจิง ปรับเป็นแพ ดังในภาพที่ปรากฏดังกล่าว

ภาพ ๑๑ กิจกรรมนันทนาการก่อนเข้าสู่กระบวนการวาดความฝัน

๒. สันตนาการทดสอบความพร้อมการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้เกมส์ยิงเรือ เป็นเกมส์เสริมสร้างการทำงานเป็นกลุ่ม วิทยากรได้แบ่งผู้เล่นเป็นกลุ่มๆละ ๕ คน ในแต่ละแถวให้เรียงแถวตอนลึก หัวแถวจะมีผู้นำกลุ่ม โดยจะสมมติให้แต่ละกลุ่มเป็นเรือให้ตั้งชื่อเรืออะไรก็ได้ แต่กำหนดให้ได้ ๓ พยางค์ จนได้ชื่อเรือครบ ๕ กลุ่ม ประกอบด้วย เรือเก่งที่สุด เรือจักรพรรดิ เรือสุพรรณษา เรือภูมิใจไทย และเรือลิเวอร์พูล สำหรับลำดับคนที่อยู่ท้ายแถวของแต่ละกลุ่มจะนับเป็นคนที่ ๕ ถัดมาเป็นคนที่ ๔, ๓, ๒, และ ๑ ให้แต่ละคนนั่งยองๆคนหลังสุดคือคนที่ ๕ ทำท่ายิงปืน และก่อนจะยิงต้องปฏิบัติตามกติกา ดังนี้

คนที่ ๑ ตะโกนว่า “เรือมาแล้ว” พร้อมทั้งกระโดดขึ้น แล้วนั่งลง

คนที่ ๒ ตะโกนว่า “เตรียมยิง” พร้อมทั้งกระโดดขึ้น แล้วนั่งลง

คนที่ ๓ ตะโกนว่า “ปัด” พร้อมทั้งกระโดดขึ้น แล้วนั่งลง

คนที่ ๔ ตะโกนว่า “ปोक” พร้อมทั้งกระโดดขึ้น แล้วนั่งลง

คนที่ ๕ ตะโกนว่า “โป้ง” พร้อมทั้งกระโดดขึ้น แล้วนั่งลง

วิธีการเล่น เรือที่ถูกยิงหรือถูกเรียกชื่อ จะต้องเป็นเรือที่ต้องยิงต่อไป โดยเริ่มต้นเหมือนเรือลำแรก เรือลำไหนช้า ไม่ประสานกัน ยิงไม่ทันตามเวลาที่กำหนดหรือยิงผิดลำ ปรับเป็นแพ แต่ต้องยิงกันเร็วๆ กลุ่มใดยิงไม่พลาดเลยและประสานกันได้ดี แสดงว่าลูกเรือทุกคน มีความสามัคคีกัน มีไหวพริบ ปฏิภาณดี จึงจะเป็นกลุ่มของผู้ชนะได้

การเล่นเกมส์นอกจากจะสร้างความสนุกสนานแล้ว ยังทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม เกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และสร้างเสริมการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดีด้วย

๓. กิจกรรมวิเคราะห์พระอาจารย์สอนธรรมะในฝัน

เมื่อนักเรียนทุกคนมีความตื่นตัวพร้อมที่จะร่วมกิจกรรมแล้ววิทยากรจึงได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีนี้ขึ้นมา โดยใช้ชื่อเรียกว่า “เวทีเด็กอินเทรนด์” มีพระมหากษัตริย์ ปณฺธุโค เป็นวิทยากรกระบวนกร มีพระสงฆ์ ผู้บริหารสถานศึกษา คุณครู และเด็กนักเรียนผู้เข้าร่วมเวที มีการกำหนดประเด็นชวนคิดโดยตั้งชื่อหัวข้อเรื่องว่า “พระอาจารย์สอนธรรมะในฝัน” และวิทยากรกระบวนกรได้ตั้งคำถามว่า “นักเรียนอยากได้พระสอนธรรมะมีคุณลักษณะอย่างไรบ้าง และความฝันอยากได้พระสอนธรรมะอย่างไร”

หลังจากวิทยากรกระบวนกรได้ชี้แจงรายละเอียดวัตถุประสงค์ชัดเจนแล้ว จึงให้ตัวแทนของสมาชิกแต่ละกลุ่มมารับกระดาษปรีฟและอุปกรณ์เครื่องเขียนสีสันต่างๆ เพื่อนำไปดำเนินการต่อไป โดยกำหนดระยะเวลาดำเนินการประมาณ ๕๐ นาที ในแต่ละกลุ่มจะมีคุณครู และคณะพระอาจารย์คอยกำกับดูแลช่วยเหลือ วิทยากรกระบวนกรจะเป็นผู้คอยกระตุ้นให้นักเรียนช่วยกันคิด ช่วยกันทำอยู่ตลอดเวลา อาทิ

“...วันนี้ พระอาจารย์ขอรบกวนพวกเราทุกคน ให้ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันระดมสมอง บอกความฝันของแต่ละคนออกมาว่า นักเรียนต้องการพระอาจารย์มาสอน

หนังสือแบบไทย และอยากให้พระอาจารย์พาทำ (กิจกรรม) อะไรบ้าง ...ขอให้นักเรียนทุกคน ช่วยกันเสนอความฝันแต่ละคนมา....”

ใช้วิธีการให้เด็กได้ประชุมกัน ระดมความคิดเห็นร่วมกัน และวาดภาพความ ฝันเกี่ยวกับความต้องการพระอาจารย์สอนธรรมะในฝัน ซึ่งกิจกรรมจัดขึ้นดังกล่าวมีการสร้าง บรรยากาศที่สนุกสนาน เป็นกันเอง เน้นให้เด็กได้มีส่วนร่วม กล่าวแสดงความคิดเห็นร่วมกัน อย่างหลากหลาย อาทิ

“...ให้ เมย์เขียนสวย (ชื่อที่ใช้เรียกเพื่อนด้วยกัน) คนที่เหลือช่วยกันคิดคนละ ๑ ความฝัน เดี่ยวเขาจะเขียนเอง....”

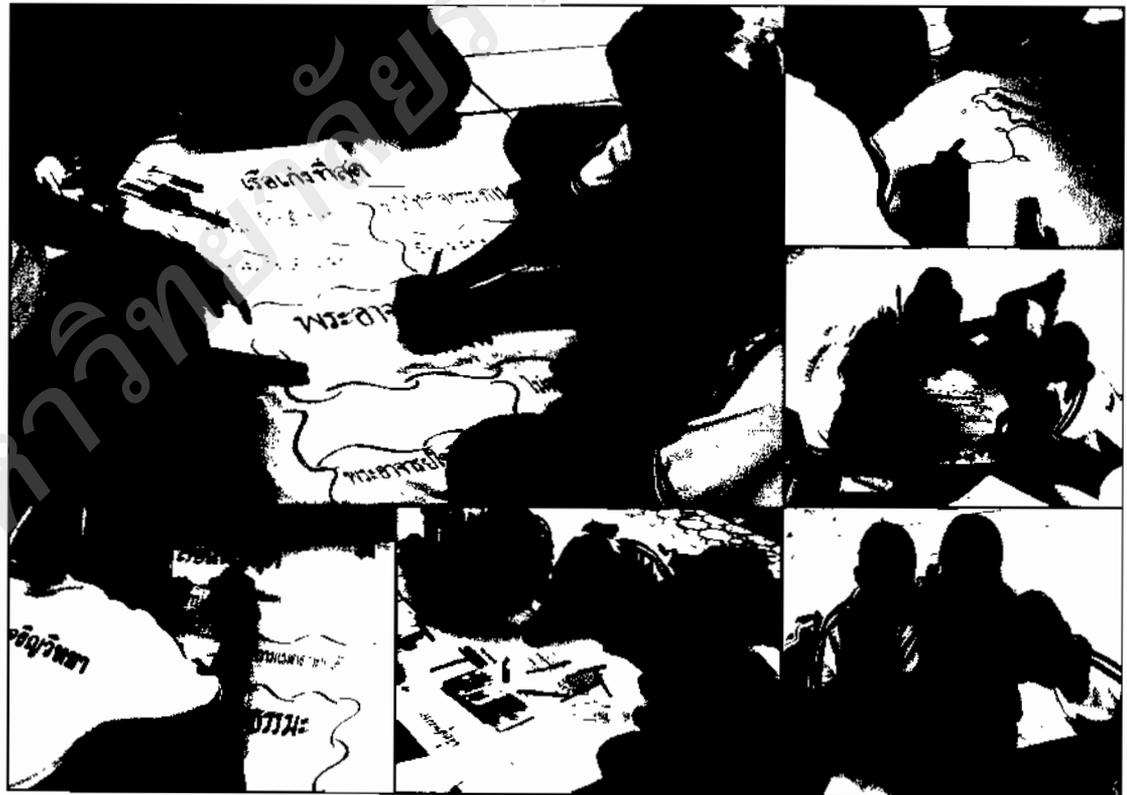
“...พระอาจารย์กลุ่มหนูพอหรือยัง เยอะแล้วนะค่ะ (ถามความเห็นพระอาจารย์ถึง ความฝันที่เขาสามารถเขียนได้เยอะแล้ว)....”

“...เรอสิเวอร์พูล เขียนได้น้อยกว่ากลุ่มพวกหนู...”

“...แบ่งเขียนคนละข้าง จะได้เสร็จไวๆ...”

“...เฟิร์น เดี่ยวช่วยกันระบายสีนะ ...”

ดังภาพบรรยากาศการระดมความคิดของเด็กเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาที่ เด็กต้องการจะให้เกิดขึ้นกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาปัจจุบัน ดังปรากฏในภาพ ๑๒

ภาพ ๑๒ บรรยากาศระดมความคิดเกี่ยวกับพระอาจารย์สอนธรรมะในฝัน

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมเวทีเด็กอินเทอร์เนต ได้แสดงถึงความมุ่งมั่น และความตั้งใจของผู้เข้าร่วมเวทีทุกคนที่มีความต้องการแสดงความฝันของตนเองออกมา ให้คณะพระอาจารย์ได้รับรู้เข้าใจถึงความต้องการของเด็กที่แท้จริง สังกัดได้จากความกระตือรือร้นของสมาชิกผู้เข้าเวทีทุกคน การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน และที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือทุกคนต่างคนต่างทำในหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบอย่างมุ่งมั่นและตั้งใจอย่างเต็มที่ ดังภาพที่เกิดขึ้นในการวาดจินตนาการความฝันของสมาชิกแต่ละกลุ่ม

เมื่อเด็กแต่ละกลุ่มได้วาดความฝันเติมแต่งสีสันความสวยงามแต่ละกลุ่มเสร็จแล้ว จึงได้มีนำเสนอให้กับสมาชิกผู้เข้าร่วมทุกคน มีคณะพระอาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และเพื่อนร่วมห้องทุกคน ได้ร่วมรับฟังความฝันของเด็กแต่ละกลุ่ม จากเสียงคำพูดที่นำเสนอความฝันว่า

“...อยากให้พระอาจารย์มีมุขตลกๆ สอนไม่เครียด...”

“...อยากให้พระอาจารย์มีของขวัญมาแจกรางวัลในโอกาสต่างๆ...”

“...อยากให้พระอาจารย์เอาเรื่องตลกๆ มาเปิดให้เด็กดูบ่อยๆ”

“...พระอาจารย์ใจดี สอนธรรมะสนุก ไม่น่าเบื่อ...”

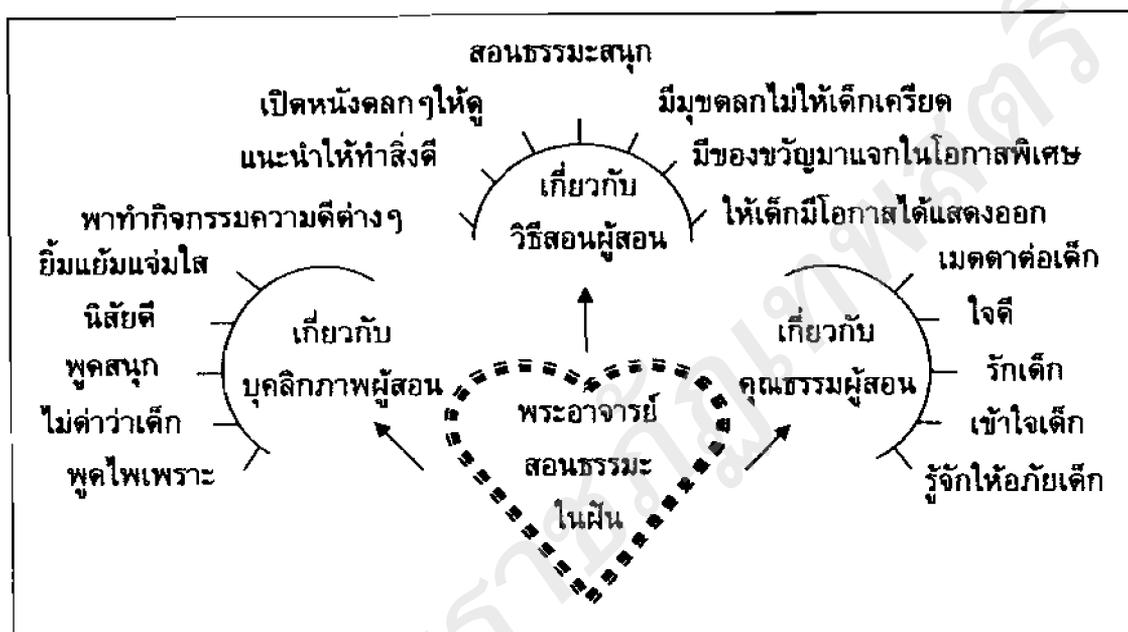
“...พวกหนู...อยากให้พระอาจารย์พาทำกิจกรรมสนุกๆ...”

ความฝันของเด็กจากการนำเสนอความคิดเห็นของแต่ละกลุ่มเป็นเหตุผลสำคัญที่ยืนยันได้ว่า เด็กทุกคนมีความใฝ่ฝันหรือต้องการพระอาจารย์มาสอนธรรมะที่มีลักษณะเหมือนกันไม่ต่างกัันนัก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เด็กทุกคนอยากให้ความฝันเป็นความจริง ดังภาพการนำเสนอของสมาชิกแต่ละกลุ่ม

ภาพ ๑๓ บรรยากาศการนำเสนอของแต่ละกลุ่มเกี่ยวกับพระอาจารย์สอนธรรมะในฝัน

ดังนั้น เมื่อได้ข้อมูลการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพระอาจารย์สอนธรรมะในฝันแล้ว วิทยากรกระบวนการจึงได้สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อยืนยันข้อมูลเดิมให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จนสามารถสรุปข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดเป็นหมวดหมู่ของความฝัน ดังภาพที่ปรากฏ

ภาพ ๑๔ คุณลักษณะพระอาจารย์สอนธรรมะที่นักเรียนพึงประสงค์

จากกิจกรรมเวทีเด็กอินเทรนด์ สามารถจำแนกประเภทความต้องการหรือความฝันเกี่ยวกับพระอาจารย์สอนธรรมะ ได้ตามลักษณะดังนี้

๑) ความฝันเกี่ยวกับบุคลิกภาพของพระอาจารย์ เช่น บุคลิกดี พูดจาไพเราะ ไม่ดูต่ำเด็ก พูดสนุก นิสัยดี หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส เป็นต้น

๒) ความฝันเกี่ยวกับวิธีการสอนของพระอาจารย์ เช่น พาจัดทำกิจกรรมความดี แนะนำการทำความดี มีสื่อตลกให้ดู สอนธรรมะสนุก มีมุขตลก มีรางวัลให้บางโอกาส เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออก เป็นต้น

๓) ความฝันเกี่ยวกับคุณธรรมของพระอาจารย์ เช่น มีความเมตตา ใจดี รักต่อการสอนเด็ก เข้าใจเด็ก รู้จักให้อภัยเด็ก เป็นต้น

ข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมเวทีเด็ก มีความสำคัญยิ่งต่อการนำเสนอพิจารณาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรให้เกิดความสอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจะได้นำมากำหนดทิศทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในขั้นตอนของเวทีพระยุคใหม่ต่อไป

๒. เวทีพระยุคใหม่ จัดขึ้นเพื่อหาแนวทางพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนของพระภิกษุสามเณร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเวทีพระ ร่วมกันวิเคราะห์หาแนวทางพัฒนาการสอน มีส่วนร่วมการเรียนรู้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการใช้พุทธวิธีสอน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันอย่างมีความสุข การจัดเวทีพระจัดขึ้นในวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ เวลา ๑๘.๕๕-๒๐.๐๐ น. ณ หอประชุมวัดพระพุทธรบาท มีผู้เข้าร่วมเวทีจำนวน ๓๓ รูป/คน ได้แก่ ผู้มีส่วนสำคัญ จำนวน ๑๗ รูป และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อีกจำนวน ๑๖ รูป และมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

๑. วิทยากร ผู้วิจัยและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของวัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหารซึ่งเป็นผู้มีส่วนสำคัญ ได้ร่วมประชุมเตรียมการจัดเวทีและได้ปรึกษาร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากการจัดเวทีพระเพื่อหาแนวทางพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนของพระภิกษุสามเณรนั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จำเป็นต้องมีวิทยากรที่มากด้วยประสบการณ์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

๑.๑ วิทยากรกระบวนการ ได้แก่ พระมหาบันเท็ง ปณฺทิตฺโต เปรียญธรรม ๘ ประโยค ปริญญาโท นักพัฒนาสังคมวัดหนองหล่ม ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

๑.๒ วิทยากรพี่เลี้ยง ได้แก่

- ๑) พระมหาสมัย อคฺคฺปนฺโน
- ๒) พระมหาเสงี่ยม สุวโจ
- ๓) นายวิชาญ คำรงกิจ

๒. วัดอุปประสงค์การจัดเวที

เมื่อผู้เข้าร่วมเวทีมาพร้อมกันและลงทะเบียนเรียบร้อยแล้ว ผู้ดำเนินรายการจึงนิมนต์ผู้เข้าร่วมเวทีเลือกที่นั่งที่ได้ตามอัธยาศัย โดยได้จัดโต๊ะเก้าอี้ไว้เป็นวงกลม และอาราธนาประธานในพิธีนำไหว้พระสวดมนต์ก่อนเริ่มกิจกรรมตามลำดับ

ผู้วิจัยกล่าวทักทายที่ประชุมโดยเริ่มจากกล่าวกราบขอบพระคุณประธานในพิธี ขอบคุณครูพระสอนศีลธรรมและผู้เข้าร่วมเวที แล้วกล่าวรายงานวัตถุประสงค์ในการเวทีครั้งนี้ เพื่อระดมความคิดเห็นการใช้พุทธวิธีสอนของพระภิกษุสามเณรและต้องการให้ทุกรูปได้ตระหนักถึงบทบาทสำคัญของตนเองในการเข้าร่วมกิจกรรมวันนี้ ดังกล่าวความตอนหนึ่งว่า

“...ผมขอบพระคุณทุกรูปที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าแต่ละท่านมาร่วมกิจกรรมในการแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาการสอน ซึ่งสืบเนื่องมาจากครั้งก่อน (ตอนหาสภาพปัญหาการสอน ครั้งที่ ๑) ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ไม่ใช่ผู้ใดผู้หนึ่ง เป็นผู้แก้ไขได้เพียงผู้เดียว ทั้งนี้และทั้งนั้น ต้องอาศัยแรงกาย แรงใจทุกรูป ในการเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาร่วมกัน และอีกทั้งทุกรูปเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์การสอนของเราท่านทั้งหลาย เพราะฉะนั้น ผมจึงขอเรียนตามวัตถุประสงค์ตามความจริงว่า อยากให้ทุกรูปร่วมกันคิดค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาให้เห็นเป็น

รูปธรรมชัดเจนว่า จะมีวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจง่าย อยากทำตาม ลงมือทำ สนุกกับสิ่งที่ทำ หรือที่เรียกว่า แจ่มแจ้ง จูงใจ แกล้งกล้า ร่าเริง.....”

๓. เนื้อหาการจัดเวที

พระมหาดิเรก ปณฺธิโต วิทยากรกระบวนการเปิดสื่อนำรายการ เรื่อง ข้า กลิ้งลึงกับหมา ใช้เวลาประมาณ ๕ นาที ในการสร้างบรรยากาศก่อนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ หลังจากนั้น ท่านกล่าวเปิดเวที พร้อมกับพูดบรรยายถึงประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้น แล้วยกตัวอย่างให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อจุดประกายความคิดให้เกิดกับผู้เข้าร่วมเวทีได้ตระหนักถึงบทบาท ความสำคัญของตนเองที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาว่า

“.....กราบขอโอกาสพระอาจารย์มหาเสริจ และพระอาจารย์มหาเสริยมผู้ช่วย เจ้าอาวาส ผู้เป็นครูบาอาจารย์ของพวกเรา ขอสวัสดิ์เพื่อนพระภิกษุสามเณรครูผู้สอนศีลธรรมทุกรูปและเจริญพรโยมหม่อ ...ผมรู้สึกดีใจที่ได้มีโอกาสมาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์การสอนร่วมกัน เพื่อให้พวกเราได้ช่วยกันระดมความคิดหาแนวทางแก้ปัญหา ร่วมกันว่าจะทำอะไร หรือจะทำกิจกรรมอะไรที่จะพัฒนาการสอนของพวกเราเองให้เด็กเกิดความชอบ เรียนสนุก.... เกิดความแจ่มแจ้ง จูงใจ แกล้งกล้า ร่าเริงนั่นเอง....ถ้าเทียบกับบันได การสอนเหมือนบันได ๓ ขั้น คือ ชอบ เชื่อ นำไปใช้ เพราะถ้าเรามีวิธีการสอนดี เด็กก็ไม่เบื่อ ถ้าเราไม่มีวิธีการสอนที่ดีพอ เด็กก็พูดว่า เฮ้ย! พระมาอีกแล้ว เราก็เป็นปัญหาเหมือนกัน เพราะฉะนั้น วันนี้อย่าให้พวกเราทุกรูปลองมานั่งจับเข้าคุยกันแบบเป็นกันเองนะครับ.... ผมได้พบกับโยมอาจารย์ท่านหนึ่งที่เป็นต้นแบบในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา (กระตุ้นประเด็นชวนให้คิดโดยใช้สื่อจากรายการคนค้นคน พร้อมทั้งพูดบรรยายประกอบเน้นประโยคที่มีใจความสำคัญของเนื้อหา)....คุณครูต้นแบบท่านนี้ใช้วิธีการสอนอย่างไร จึงทำให้เด็กติดอกติดใจ เด็กชอบ สนุกสนาน ไม่เบื่อ อยากเรียนวิชาพระพุทธศาสนา....นี่เป็นประเด็นสำคัญในวันนี้ที่พวกเราทุกรูปจะต้องช่วยกันระดมความคิดเห็นว่าจะทำอะไร ให้เด็กสนุก ให้เด็กชอบ โดยให้ตั้งเป้าหมายไว้ให้ชัดเจน....ใช้หลักการแก้ปัญหาแบบกระบวนการอริยสัจ ทุกข์ เกิดจากอะไร สมุทัย สาเหตุมาจากไหน นิโรธ จะแก้ปัญหาอย่างไร มรรค จะใช้วิธีการแก้ปัญหาอย่างไร ช่วงต่อจากนี้ไป ก็ขอนิมนต์ทุกรูปได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่เต็มความสามารถเลยครับ....”

๔. วิธีการในการจัดเวที

หลังจากผู้ร่วมเวทีได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัจจุบันการใช้พุทธวิธีสอนของพระภิกษุสามเณร(ตามรายละเอียดบทที่ ๓) และได้รับทราบวัตถุประสงค์และความสำคัญของบทบาทตนเองในการแก้ปัญหาแล้วสมาชิกทุกคนมีความกระตือรือร้น ตั้งตัวอยู่ในอาการพร้อมที่จะเรียนรู้ แสดงความเห็นคิดเห็น และร่วมกิจกรรมในเวที วิทยากรกระบวนการจึงชี้แจงให้แต่ละกลุ่มร่วมกันคิดว่า จะใช้วิธีการแก้ปัญหาการสอนที่เกิดขึ้นอย่างไรบ้าง ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๔.๑ วิทยากร กำหนดประเด็นคำถามว่า “ถ้าหากว่า อยากให้นักเรียนมีความแจ่มแจ้ง อึ้งใจ แกล้งกล้า ร่าเริงในวิชาพระพุทธศาสนา ท่านคิดว่าอยากจะสอนหรือทำกิจกรรมอย่างไร....”

หลังจากวิทยากรกระบวนการกำหนดประเด็นคำถามแล้ว จึงได้ชี้แจงวิธีการระดมความคิดเห็นในเวที โดยได้แบ่งผู้เข้าร่วมเวทีออกเป็น ๓ กลุ่มๆ ละ ๔ รูป ใช้วิธีเลือกคามอัชฌาศัย กำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการระดมความคิดเห็นประมาณ ๔๐ นาที แล้วให้คัดผู้แทนกลุ่มนำเสนอผลการประชุม จัดวิทยากรที่เสี่ยงให้คอยดูแลกำกับสนับสนุนช่วยเหลือ กระตุ้นการเรียนรู้ของกลุ่มๆ ละ ๑ คน ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ พระมหาสมัย อคฺคปญฺโญ

กลุ่มที่ ๒ พระมหาเสวียม สุวโจ

กลุ่มที่ ๓ นายวิชาญ ดำรงกิจ

๔.๒ อุปกรณ์ มอบกระดาษปรีฟกลุ่มละ ๔ ฉบับ พร้อมทั้งกระดาษกาว กรรไกร สีเมจิ กระดาษ A 4 สี ๑ กกล่อง โดยจัดเตรียมไว้ที่โต๊ะประจำแต่ละกลุ่ม (ภาพประกอบ)

๔.๓ วิธีการ ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มช่วยกันเขียนเป็นแผนผังความคิดลงในกระดาษปรีฟแล้วการระบายสีต้นหรือวาดภาพเติมลงไปตามความเหมาะสม โดยเชื่อมกันด้วยเส้นและข้อความที่มีความหมายสอดคล้องกัน และให้ตัวแทนกลุ่มที่มีศิลป์เขียนแผนผังความคิดลงในกระดาษ A4 อีกแผ่น เพื่อนำมาเสกแกนเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์แล้วให้นำเสนอจากเครื่องโปรเจกเตอร์ที่จัดเตรียมไว้

๔.๔ การนำเสนอผลการระดมความคิดเห็นของกลุ่มในประเด็นดังกล่าว ให้ส่งตัวแทนของกลุ่มออกมานำเสนอกกลุ่มละ ๑ คน และสมาชิกในกลุ่มเดียวกันและต่างกลุ่มได้เสนอข้อมูลเพิ่มเติม สรุปเป็นภาพรวม

๔.๕ วิทยากรกระบวนการ สรุปประเด็นแต่ละกลุ่มนำเสนอเป็นภาพรวมของแนวทางและวิธีการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร

๔.๖ เสนอแนวทางในการแก้ปัญหา

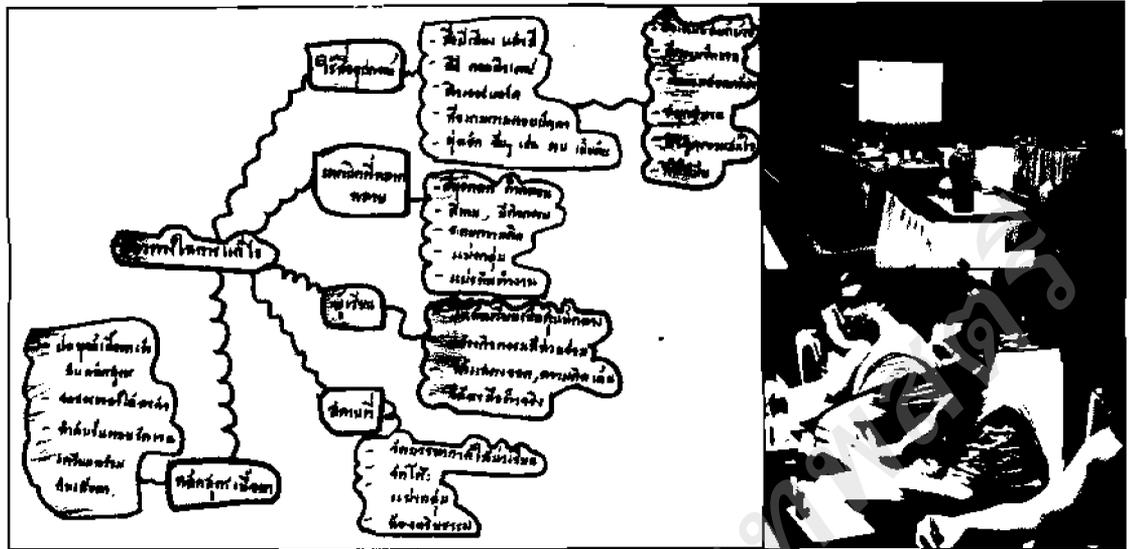
หลังจากสมาชิกแต่ละกลุ่มได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากสอน (รายละเอียดปรากฏบทที่ ๓) แล้ว จึงได้ระดมความคิดเห็นร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาและสร้างวิธีการในการพัฒนาให้บรรลุถึงเป้าหมาย วิทยากรกระบวนการให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มได้นำข้อมูลสำคัญในการแก้ปัญหามาเสนอต่อผู้เข้าร่วมเวที ดังปรากฏในรายละเอียดและภาพของแต่ละกลุ่มที่นำเสนอต่อไปนี้

กลุ่มที่ ๑ ได้นำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการใช้พุทธวิธีสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร มี ๕ ประเด็นหลักด้วยกัน คือ ๑. เน้นการใช้สื่ออุปกรณ์ ประกอบการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสนใจการเรียน ๒. ผู้สอนมีเทคนิคการสอน มีเกมส์ กิจกรรม ประกอบการสอนเสมอๆ เพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ๓. เน้นให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ๔. คุณครูมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญในการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงการอำนวยความสะดวกสถานที่เรียน ดังภาพที่เกิดขึ้นจากการระดมความคิดเห็นร่วมกัน และผลการนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้พุทธวิธีสอนของกลุ่มที่ ๑

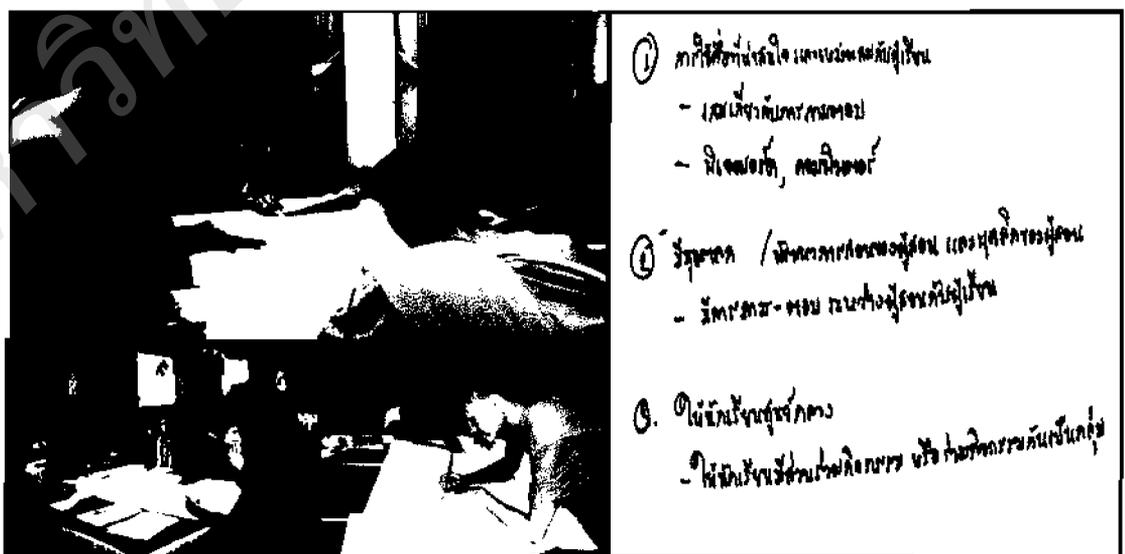
ภาพ ๑๕ บรรยากาศระดมความคิดเห็นการนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มที่ ๑

กลุ่มที่ ๒ ได้นำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการใช้พุทธวิธีสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร มี ๕ ประเด็นหลักด้วยกัน คือ ๑. การใช้สื่ออุปกรณ์ ได้แก่ สื่อมัลติมีเดีย โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ ฟิวเจอร์บอร์ด สื่อเกมถามตอบปัญหา หุ่นชัก วีดิทัศน์ MV เป็นต้น ๒. มีวิธีการสอนหลากหลาย เช่น มีมุขตลก คำกลอน เกมส์ กิจกรรม ให้ทำงานกลุ่ม การทำงานเป็นทีม เป็นต้น ๓. เกี่ยวกับผู้เรียน คือ ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ สร้างกิจกรรมให้มีส่วนร่วม ให้เด็กได้แสดงออก ได้ลงมือปฏิบัติจริง เป็นต้น ๔. สถานที่เหมาะสมแก่การเรียนเช่น มีการจัดบรรยากาศในห้องเรียน จัดโต๊ะเป็นกลุ่ม เรียนในห้องจริยธรรม เป็นต้น ๕. ประยุกต์หลักสูตรมาใช้สอน คือรู้จักประยุกต์เนื้อหาที่สอนให้เข้าหลักสูตรการเรียนการสอน จัดแบ่งเวลาให้เหมาะสม จัดลำดับขั้นตอนของเนื้อหา เตรียมความพร้อมเกี่ยวกับเนื้อหาที่สอน เป็นต้น ดังภาพที่เกิดขึ้นจากการระดมความคิดเห็นร่วมกัน และผลการนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้พุทธวิธีสอนของกลุ่มที่ ๒

ภาพ ๑๖ บรรยากาศการนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มที่ ๒

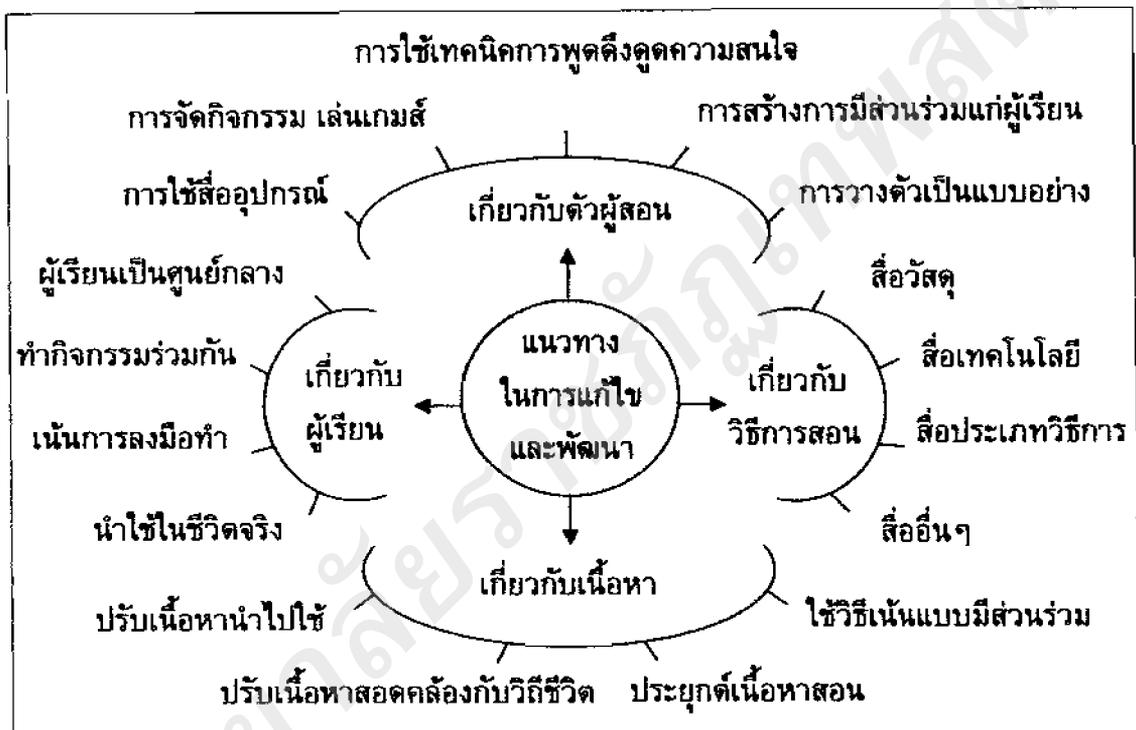
กลุ่มที่ ๓ ได้นำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการใช้พุทธวิธีสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร มี ๓ ประเด็นหลักด้วยกัน คือ ๑. การใช้สื่อที่น่าสนใจทันสมัย เช่น เกมเกี่ยวกับถามตอบ ฟิวเจอร์บอร์ด คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ๒. ผู้สอนมีอารมณ์ขัน มีการพัฒนาการสอน มีบุคลิกภาพดี น่าศรัทธา น่าเคารพแก่ผู้เรียน เช่น ไม่พูดคุยเล่นกับนักเรียนจนเกินไป เป็นเหตุให้เด็กไม่เคารพ ๓. ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มีส่วนร่วมกิจกรรม หรือการทำงานเป็นกลุ่ม สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน จะทำให้เด็กกล้าคิด กล้าทำ และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ดังภาพที่เกิดขึ้นจากการระดมความคิดเห็นร่วมกัน และผลการนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้พุทธวิธีสอนของกลุ่มที่ ๓

ภาพ ๑๗ บรรยากาศระดมความคิดเห็นการนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มที่ ๓

๔.๗ กำหนดประเด็นแนวทางสำคัญในการพัฒนา

เมื่อได้ข้อมูลการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมเวทีจากการนำเสนอ แนวทางการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรแล้ว วิทยากรกระบวนการ ได้สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความชัดเจนและเกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยได้รับการ ยืนยันจากผู้เข้าร่วมเวทีอย่างหนักแน่นแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาสรุปเป็นประเด็นพร้อมกัน ด้วยการสังเคราะห์จัดเป็นหมวดหมู่ จึงได้เป็นแนวทางต่างๆ ตามแผนผังที่ปรากฏ

ภาพ ๑๘ แนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอน

๑) แนวทางพัฒนาที่เกี่ยวกับตัวผู้สอน(พระ) คือ ผู้สอนต้องมีการใช้สื่อในการเรียนรู้การสอน สื่อวัสดุ หุ่นชัก ตุ๊กตา เป็นต้น สื่อเทคโนโลยี โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เครื่องเล่นเสียง เป็นต้น สื่อประเภทวิธีการ การจัดกิจกรรม เกมส์ สันทนาการก่อนเข้าสู่บทเรียน เป็นต้น สื่ออื่นๆ สื่อบุคคลที่แบบอย่างที่ดี สถานที่จริง พิธีกรรม เป็นต้น

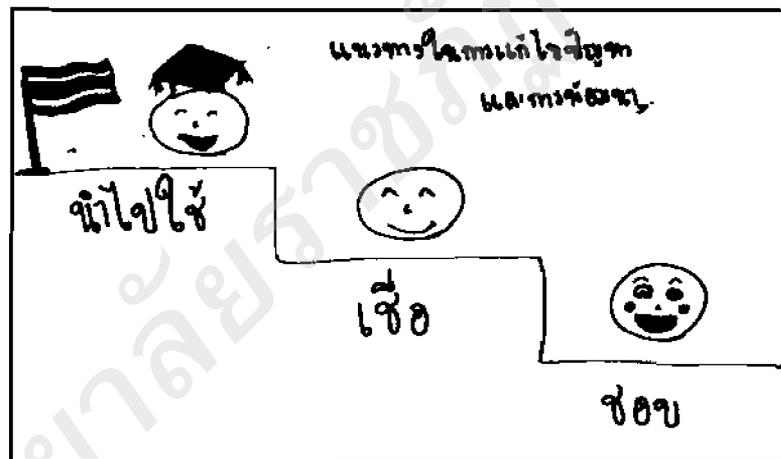
๒) แนวทางพัฒนาที่เกี่ยวกับวิธีการสอน คือ ช่องทางในการสอนโดยใช้สื่อในการเรียนการสอนจากสื่อวัสดุ สื่อเทคโนโลยี สื่อประเภทวิธีการ และสื่ออื่นๆ

๓) แนวทางพัฒนาที่เกี่ยวกับเนื้อหาที่สอน คือ การประยุกต์หลักสูตรเข้าสู่เนื้อหาสอน การปรับจำแนกเนื้อหาไปใช้สอน ประยุกต์เนื้อหาสอนไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

๔) แนวทางพัฒนาที่เกี่ยวกับผู้เรียน คือ การใช้วิธีสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ การเน้นการทำงานร่วมกัน การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง และ การนำไปใช้ในชีวิตจริง

๔.๘ การตั้งเป้าหมายหลักในการพัฒนา

เมื่อวิทยากรกระบวนการและผู้เข้าร่วมเวทีได้สรุปแนวทางร่วมกันในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนทั้ง ๔ ประเด็นหลักแล้ว จึงได้มีการนำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดเป็นเป้าหมายในการแก้ปัญหาและนำไปพัฒนา ซึ่งจากการปรึกษาหารือร่วมกันของผู้เข้าร่วมเวทีจึงได้มีการนำเสนอและได้รับการเห็นชอบร่วมกันโดยนำแนวทางที่ได้ดังกล่าวมาเสนอเป็นเป้าหมายของการนำไปใช้พัฒนาการสอนซึ่งนำเสนอเป็นคำคล้องจองว่า “ชอบ เชื่อ นำไปใช้” ที่วิทยากรกระบวนการได้นำเสนอไว้ตอนต้นเกี่ยวกับหลักการสอนเหมือนบันได ๓ ขั้น ซึ่งผู้เข้าร่วมเวทีได้นำเสนอเป็นภาพที่ปรากฏ

ภาพ ๑๔ เป้าหมายหลักในการพัฒนาการการใช้พุทธวิธีสอน

และสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมมีความกระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็นกันร่วมกันอย่างกว้างขวาง ดังมติของผู้เข้าร่วมเวทีกล่าวไว้ว่า

“...พวกเราก็ควรยึดเอาตามหลักที่อาจารย์บันทึกไว้แต่ต้น ตรงที่ว่า ต้องทำให้ชอบ เชื่อ นำไปใช้ จำง่ายดี มันเข้าใจง่ายด้วย เพราะวิธีการนี้ มันผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ดีแล้ว เราไม่ต้องคิดใหม่ ทำใหม่ แค่พวกเรานำมาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับวิธีการสอนของเราก็น่าจะดีนะ”

“...ผมเห็นด้วย ที่ไหนมันก็เหมือนกัน แก้ปัญหาได้เหมือนกัน ไม่ต่างกัน มากหรอก แต่เราต้องรู้จักวิธีการใช้เป็น มันจึงจะแก้ได้...”

๔.๔ การจัดแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการสอน

หลังจากสมาชิกผู้ร่วมเวทีได้ระดมความคิดเห็นร่วมกันอย่างกว้างขวาง และช่วยกันสรุปเป้าหมายหลักที่สำคัญในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนของพระภิกษุสามเณรที่จะนำไปสู่การสอนที่ดี วิทยากรกระบวนการ จึงได้หยิบยกประเด็นนำเอาเป้าหมายหลักของแนวทางการพัฒนาที่ใช้คำว่า “ชอบ เชื่อ นำไปใช้” ให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันถึงวิธีการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้จริง และมีตัวเครื่องชี้วัดสำเร็จ วิทยากรกระบวนการจึงกระตุ้นคำถามชวนคิดว่า “จะใช้วิธีการอย่างไร ให้เกิดชอบ เชื่อ นำไปใช้” โดยให้ผู้ร่วมเวทีร่วมกันแสดงความคิดเห็นและบอกวิธีการในการพัฒนา ดังคำกล่าวของผู้ร่วมเวทีได้เสนอไว้ว่า

“...ชอบ ก็ต้องมีเกมส์เล่น เด็กจึงจะชอบ เชื่อ ต้องมีสื่อให้ดู เป็นตัวอย่าง เช่นเรื่องเวรกรรม เด็กเขาจะกลัว นำไปใช้นั้น ต้องมีกิจกรรมพาทำ อาจจะเป็นกลุ่ม เพื่อให้เด็กได้ลงทำจริง...”

“...ชอบ เชื่อ นำไปใช้ จะต้องใช้ทั้งสื่อ ทั้งเกมส์ให้มันสนุกสนาน ทำกิจกรรมที่ลงมือได้จริง ให้เด็กได้เล่น ได้ทำ ก็จะทำให้เขาตัวเอง โดยใช้ควบคู่กันไปแล้ว มันก็จะเกิดผลเอง...”

หลังจากนั้น วิทยากรกระบวนการได้นำแนวคิดที่สำคัญของผู้ร่วมเวทีมาเชื่อมโยงเข้ากับวิธีการสำคัญในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอน โดยกำหนดประเด็นเหล่านี้

ชอบ หมายถึง การใช้วิธีนันทนาการ ก่อนเข้าสู่บทเรียนการเพื่อสร้างบรรยากาศให้เด็กมีความรู้สึกชอบ ไม่เบื่อ คิดใจ อยากจะมาเรียนกับพระสอน

เชื่อ หมายถึง การใช้สื่อประเภทต่างๆ มาเป็นตัวอย่างในการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้เด็กอยากจะทำปฏิบัติตาม เพราะเห็นประโยชน์จากการปฏิบัติตามหรือหากไม่ปฏิบัติตาม ก็จะได้รับผลเช่นนั้น

นำไปใช้ หมายถึง การใช้กิจกรรมประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการลงมือทำได้จริง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำได้ด้วย

จากการจัดกิจกรรมเวทีเด็กอินเทอร์เนตและเวทีพระยุคใหม่ ทำให้กลุ่มผู้มีส่วนสำคัญและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ข้อสรุปตกลงร่วมกัน และได้นำเสนอยุทธศาสตร์ในการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร วัดพระพุทธรบาท ราชวรมหาวิหาร โดยแบ่งเป็น ๓ ยุทธศาสตร์ คือ

๑. ยุทธศาสตร์การจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
๒. ยุทธศาสตร์การใช้สื่อหลากหลาย
๓. ยุทธศาสตร์การสร้างการมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์การพัฒนากาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา

จากข้อมูลข้างต้นนั้น จะเห็นว่าผู้มีส่วนอย่างสำคัญและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนากาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาทได้ร่วมกันเสนอแนวทางและวิธีการอย่างเป็นรูปธรรมในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนากาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรจนได้ข้อเสนอนั้นวิธีการพัฒนากาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร โดยการจัดเวทีเด็กอินเทอร์เนตและเวทีพระยุคใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่เสนอให้มี ๑) จัดกิจกรรมเรียนรู้ในการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนมากขึ้น ๒) จัดกิจกรรมการใช้สื่อที่หลากหลายในการเรียนการสอน เพื่อสร้างความสนใจแก่ผู้เรียนได้ดีขึ้น ๓) จัดกิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ร่วมกันมากขึ้น ในการจัดกิจกรรมการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร จะก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนากาการใช้พุทธวิธีอย่างต่อเนื่องนำไปสู่การสอนที่มีรูปแบบเป็นรูปธรรมในการสอนที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

จากแนวทางและวิธีการพัฒนากาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรดังกล่าวข้างต้น เมื่อวิเคราะห์โดยนำกระบวนการพัฒนากาใช้จัดกิจกรรมในการใช้พุทธวิธีสอนมาเป็นกรอบการเรียนรู้ จะพบว่ากระบวนการพัฒนากาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร เป็นดังนี้

๑. การจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในการเรียนการสอน

ที่ผ่านมาการสอนของพระภิกษุสามเณรยังไม่มีการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน ดังนั้น จึงควรมีการจัดกิจกรรมที่มีความสอดคล้อง เกิดความเหมาะสม สร้างความน่าสนใจ นำไปใช้ได้จริง โดยวิธีการจัดตั้งเป็นกิจกรรมขึ้นมา เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาและเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนควบคู่กันไปจนสามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับการเรียนการสอนของตนเองได้

๒. การใช้สื่อที่หลากหลายในการเรียนการสอน

ที่ผ่านมาพระภิกษุสามเณรมีการใช้สื่อในการเรียนการสอนน้อยเกินไป ดังนั้น จึงควรมีการใช้สื่อที่หลากหลายเพิ่มขึ้นเพื่อให้พระภิกษุเกิดการเรียนรู้ในการใช้สื่อที่หลากหลายขึ้น เพราะที่ผ่านมาการใช้สื่อตามจำกัด ใช้สื่อตามมีตามได้ ขาดการผลิตสื่อขึ้นเอง ทำให้สื่อที่พระภิกษุสามเณรนำไปใช้ขาดความหลากหลาย ไม่น่าสนใจ ไม่ทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน ดังนั้น จึงควรมีการจัดกิจกรรมเรียนรู้ในการนำสื่อต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนให้เกิดความหลากหลายมากขึ้น

๓. การสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

ที่ผ่านมาพระภิกษุสามเณรใช้วิธีการสอนแบบบนลงสู่ล่าง คือ เน้นผู้สอนเป็นสำคัญ ขาดการสร้างการมีส่วนร่วม ดังนั้น จึงควรมีการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในเรียนรู้มากขึ้น เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเกิดการเรียนรู้และเกิดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยเน้นการมีส่วนร่วมมากขึ้น

การวิจัยและพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรครั้งนี้ จึงเน้นการสร้างยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้อการใช้พุทธวิธีสอน โดยเริ่มจากการจัดกิจกรรมเรียนรู้ในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเรียนรู้โดยการใช้สื่อที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมเรียนรู้โดยเน้นการมีส่วนร่วม

การสร้างยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนารูปแบบการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหารโดยกระบวนการพัฒนาที่สำคัญ ๓ กิจกรรมประกอบด้วย

๑. การจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในการเรียนการสอน
๒. การใช้สื่อหลากหลายในการเรียนการสอน
๓. การสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

ซึ่งในเวทีพระดังกล่าวได้ปรึกษาริหรือหาตกลงร่วมกันในการมอบหมายจัดสรรแบ่งหน้าที่ความเหมาะสมและความถนัดในการจัดกิจกรรมเพื่อดำเนินการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในการใช้พุทธวิธีสอนของพระภิกษุสามเณรให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์และดัชนีวัดความสำเร็จในการพัฒนาตามที่ได้กำหนดไว้

ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา

เพื่อให้มั่นใจว่า ผู้มีส่วนอย่างสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ได้เกิดการพัฒนาขึ้นจริง ที่ประชุมกลุ่มเฉพาะจึงได้ร่วมกันพิจารณากำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (Key Performance Indicator : KPI) ของการพัฒนา ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ดังนี้

๑. ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในการเรียนการสอน
 ๒. ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการใช้สื่อหลากหลายในการเรียนการสอน
 ๓. ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน
- ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตาราง ๔ สรุปแนวทาง วิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอน
วิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร

กระบวนการ	แนวทาง วิธีการ และกิจกรรมการพัฒนา	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ ในการพัฒนา
๑.การจัดกิจกรรมเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องในการเรียน การสอน	๑.๑ ธนาकारความดี ๑.๒ ด้นไม้สัจจะความดี ๑.๓ ผ่าป่าความดี ๑.๔ ทำดีถวายพ่อหลวง	๑.๑ พระภิกษุสามเณรมีความรู้ มีความ เข้าใจในการจัดกิจกรรมร้อยละ ๘๐ ๑.๒ พระภิกษุสามเณรมีเจตคติที่ดี ต่อการจัดกิจกรรมร้อยละ ๘๐ ๑.๓ พระภิกษุสามเณรมีทักษะใน การจัดกิจกรรมร้อยละ ๘๐
๒.การใช้สื่อที่หลากหลาย ในการเรียนการสอน	๒.๑ สื่อผลิตขึ้นเอง ๒.๒ สื่อสำเร็จรูป ๒.๓ สื่อพิธีกรรม	๒.๑ พระภิกษุสามเณรมีความรู้ มี ความเข้าใจในการใช้สื่อสอนร้อยละ ๘๐ ๒.๒ พระภิกษุสามเณรมีเจตคติที่ดี ต่อการใช้สื่อสอนร้อยละ ๘๐ ๒.๓ พระภิกษุสามเณรมีทักษะใน การใช้สื่อสอนร้อยละ ๘๐
๓. การสร้างการมีส่วนร่วม ในการเรียนการสอน	กระบวนการมีส่วนร่วม	๓.๑ พระภิกษุสามเณรสามารถสร้าง ปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง ในการจัดกิจกรรมร้อยละ ๘๐ ๓.๒ พระภิกษุสามเณรมีความรู้ใน การสร้างการมีส่วนร่วมร้อยละ ๘๐ ๓.๓ พระภิกษุสามเณรเห็นคุณค่า และความสำคัญในการมีส่วนร่วม ร้อยละ ๘๐

ในการแสวงหาแนวทางวิธีการพัฒนาและดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการใช้
พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร
อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ในขั้นตอนนี้ เป็นการกำหนดรูปแบบการพัฒนาเพื่อเป็นแนว
ทางการนำไปสู่การพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาในขั้นตอนต่อไป